MEDITATIO DE VALETUDINE HUMANA

AD
OBTINENDUM DOCTORIS MEDICINÆ
TITULUM ET PRIVILEGIA
PROCERUM NUTU ATQUE
DECRETO
IN ALMA RAURACORUM
ACADEMIA
DIE X OCTOBRIS M DC LXXXI
ERUDITORUM EXAMINI
PROPOSITA
A

JOH. CONRADO PEYERO
S. R. I. ACADEMIÆ NATURÆ
CURIOSORUM SOCIO
COGNOMINATO PYTHAGORAS

BASILEÆ TYPIS JACOBI BERTSCHII
M DC LXXXI.

NOBILISSIMIS VIRIS

JOHANNI CONRADO PEYERO
MADIANÆ VALLIS INALPINÆ
XII PAGICÆ
EX-PRÆFECTO PROVINCIALI

JOHANNI CONRADO ZIEGLERO
COHORTIUM EX VETERANIS
PUBLICARUM UNIUS
CENTURIONI

AMPLIORIS CONSILII PATRII
SENATORIBUS MERITISSIMIS

PARENTI ET C.B.DEO SOCERO
AMORIS HONORIS ET OBSEQUII
OMNIGENO CULTU
RELIGIOSE SIBI DEMERENDIS

MEDITATIONE ISTA AUGURALI
SECUNDA QUÆQUE AUGURARI

SEQUE ET STUDIA SUA PIGNORARI
VOLUIT UTI DEBUIT

AUTOR

BASILEÆ X OCTOBRIS
M DC LXXXI

JOHANNIS CONRADI PEYERI
MEDITATIO
de
Valetudine humana.

Uod medici eſt fortunante Deo agere decrevimus, & curare pro virili parte mortalium valetudinem: quandoquidem hoc unum doceat & jubeat medicina artium nobiliſsima, cui ſtudia & facultates noſtras conſecravimus. || Per valetudinem autem intelligimus corporis animique eam conſtitutionem qua homo dum vivit utitur, ſanitatem puta & morbos: nam hoc ſenſu vox priſcis quoque Latinis uſurpata legitur, ſed plerumque adhibito diſcrimine, ita ut ſanitatem quidem indicaturi bonæ, proſperæ, ſecundæ, epitheton adjicerent; ægritudinem vero expreſſuri malæ, ſiniſtræ, adverſæ, cognomenta. || Cæterum ad intelligendam valetudinis naturam totius hominis notitia requiritur, compoſiti è ſubſtantiis duabus plane differentibus, anima ſive mente immateriali & corpore

extenſo ac diviſibili. Animæ per philoſophiam certiores nos facit ſenſus & conſulta ratio, tum ſi meditatio acceſſerit conſcientia. Corporis vero ſtructuram pandit anatomia, aucta hactenus utiliter & præclaris inventis plurimis ornata, at nondum perfectionis ſummæ particeps. Imo quia opifices noſtri haut ſumus, & ſenſus externi ad conſervandam vitam præcipue faciunt, fieri vix poterit adhibita quacunque diligentia ut fabricæ tam ſtupendæ miraculum latensque configuratio peniſsime cognoſca-
4. tur. || Potuiſſet equidem homo perpetua incolumitate frui, quippe qui ad felicitatis poſſeſſionem creatus & ad conſervandum ſeſe in ea requiſitis omnibus à Deo inſtructus fuiſſe intelligitur: at ipſe turbato rerum ordine animum à fruitione ſummi boni petulanter abſtractum corpori mancipavit, atque adeo mutationibus palam ingruentibus & ægrimonias innumeras & omnium teterrimum mortem ſibi poſterisque accerſivit. Nam præclare Auguſtinus: *ſub juſto*, inquit, *Deo quiſquam niſi mereatur*
5. *miſer eſſe non poteſt*. || Itaque primis tantum parentibus ante labſum integerrima valetudo affulſit: corpori namque eorum optime conformato temperatoque domina præfuit anima, pendens tunc temporis à nutu & conſiliis veritatis æternæ, fallere neſciæ. Quamobrem & vehementiores objectorum impetus corpori damnum illaturi animæ imperio protinus cohibiti ſunt, ne valetudo ſecunda labaſceret, & ſenſus fideliſſime præſtiterunt omnia ad conſervandam vitam neceſſaria. Quo in ſtatu homines
6. medicina nulla indiguere nullisque medicis. || At poſt illa felicitatis momenta valetudo mirum quantum detrimenti cepit, ut nec hodie perfecte valen-

tem

tem invenias quemquam, ſanos paucos, ægrotantes plurimos, omnes morti ac mutationi obnoxios. Mens etenim à Deo ſejuncta & corpori ſubdita poſthabito veritatis oraculo perverſos affectus ſuos conſulit, & cupiditatibus auſcultat, ad ſanitatis exitium: neque ſenſus officio tam fideliter amplius funguntur, quin aliquando vitam hallucinatione perdant, patentem animi vitio injuriis omnibus. Adeoque in hac calamitate maxime opus eſt medicina, nec fortunata civitas aut gens quæ caret medicis, quibus va-
7. letudinem committat. || Sanitate autem hominem nunc frui dicimus quando & animus illi utcunque tranquillus eſt, & corpus legitime diſpoſitum ac temperatum, ita ut re hortante facile ac concinniter edere poſſit omnes motus & actiones, cum ad ſui conſervationem tum ſpeciei propagationem divinitus inſtitutas. Contra ægrotare, ſimul ac animi inquietudine agitatus, corpore vitioſo aut male temperato, requiſitas operationes exercere nequit, vel cer-
8. te perficit cum difficultate & moleſtia. || Quemadmodum igitur mentis tranquillitatem corporisque integritatem conſervantia omnia ſanitati fomento ſunt, ita morborum cauſæ fiunt quæcunque animum perturbant & corporis machinam temperiemque bonam corrumpunt. Nam propter animæ jugum & peniti ſſimam cum corpore conſuetudinem fieri non poteſt quin menti adverſa & ingrata corpus quoque pervertant, idque tanto magis & gravius quanto animum afficiunt vehementius & diutius. Viceverſa corpus etiam animæ mala tradit ſua ſæpe-
9. que mens à corporis infirmitate ægreſcit. || Quinimo adverſæ corporis valetudini ferme adjunctus eſt dolor, peccati pœna. Poſtquam enim anima cor-

pori ſe ſubmiſit, quod ipſa regere debuiſſet, quidquid nervoſas partes vehementer percellit ac lancinat, ſic ut inde machina vel tota vel ex parte deſtrui periclitetur, id non ægre ferre non poteſt inhærens anima, quæ ſola doloris capax exiſtit, ob admiſsi peccati conſcientiam. Caput hercle, pectus, venter, brachia, pedes, & alia membra, dolere perperam aut improprie vulgo dicuntur. Quo vero intenſior dolor, hoc corporis affectio major eſt & periculoſior. Sed & quanto quis leviore de cauſa magis indoleſcit tanto animus ejus corpori & corporeis rebus omnibus addictior hærere ſubſumitur: cordati enim viri atque philoſophi, quibus cœlum & virtus curæ, non perinde dolitant ac terræ mancipia, quin natum è gravi & inevitabili incommodo dolorem placide perferunt tandemque ſuperant.

10. || De cætero mens humana per naturam ſuam medium quaſi tenet inter creatorem & res corporeas: nihil enim illa ſublimius niſi unus Deus, nihil infra eam eſt præterquam corpora; & quanquam unita ſit corpori, perturbari tamen aut affligi nequiret, ſi compos foret integritatis quam divinitus accepit. Quamobrem commotionum animi, quibus ſecunda valetudo ſæpe concutitur, princeps cauſa eſt rationis à ſummo ente abalienatio & conſpiratio penitiſsima cum corpore, quam inprimis fovent libidines & voluptates obſcœnæ, ſic ut liberior harum fruitio ſanitati vim inferat maximam & labem conſcientiæ. Tranquillitatis autem fundamentum eſt conciliatio mentis cum Deo, fomes ſtudium virtutis & ſapientiæ.

11. || Jam porro cum in corpore humano duplicis generis materia obſervetur, ſolida nimirum ſeu compacta & fluida ſive ſoluta, affirmamus aptam diſpoſitionem

tionem in illa ſecundum naturæ ordinem ſe habente conſiſtere, in hac temperiem. Temperamentum igitur quia ſitum eſt in fluido facile immutari poſſe cenſetur, at ſolidarum partium diſpoſitio citra ſanitatis diſcrimen alterationem nullam ſuſtinet. Enimvero ubi ſemel configuratio & unitas membrorum perit machina protinus jacturam faciens ægrotat.

12. || Morbi iſti congrue vocantur organici; cæteros, qui in fluido nidulantur, intemperiei morbos appoſite dixeris. Aſt cave credas intemperiem dari ſine materia aut qualitates ſine ſubjecto. Illud autem certum eſt ex intemperie ſæpius pullulare morbos organicos, dum fluidum partibus ſolidis labem affricat; & viciſsim ex organicis morbis naſci intemperies, quando ſolidæ partes fluidi motum atque per-

13. fectionem obturbant. || Deinde conſtat etiam intemperiei morbos tot conſtituendos eſſe quot numerantur fluidorum ſpecies & differentiæ. Datur ergo intemperies ſpirituum animalium, chyli, ſanguinis, lymphæ, ſalivæ, bilis, ſeminis, lactis, & ſi quæ ſunt alia id genus fluida: cerebri vero, ventriculi, cordis, hepatis, lienis, cæterorumque membrorum & viſcerum intemperies nulla datur, ſi abſit præjudica-

14. tio. || Porro fluidorum temperies pendet à particularum ea componentium proportionata magnitudine, & motu idoneo ad ſui & corporis univerſi conſervationem. Intemperies vero ab earundem particularum incongrua magnitudine, inepta configuratione, & perverſo motu oritur, tendente ad ſui &

15. corporis univerſi deſtructionem. || Eſt autem fluidorum motus duplex; inteſtinus ſive inſitus unus, proveniens à materia ſubtili ſingulas particulas ſic agitante ut fluidæ permaneant, adventitius alter, qui univer-

universæ fluidorum copiæ imprimitur: idque vel à solidis machinæ partibus, vel ab anima, vel ab ob-
16. jectis extraneis. || Similiter etiam solidæ partes bene dispositæ dicuntur quando & integræ sunt ita ut nihil deficiat aut redundet, & rite conformatæ, & poris atque meatibus necessariis perviæ, & probe unitæ, & conveniente motu præditæ; qui potissimum duplex observatur, naturalis sive jugis & voluntarius seu alternus. Uterque tamen instrumentis cietur congeneribus, nempe musculis: quorum proinde in numerum omnino referendum diaphragma, cor, nec non gulæ ventriculi & intestinorum aliarumque partium nonnullarum fibræ. E contrario morbi organici existunt ubi manca est partium integritas, vel prava & monstrosa conformatio, vel impedita pororum ac meatuum libertas, vel unitatis solutio, vel
17. motus anomalia, quæ vocatur convulsio. || Cæterum motu solidam fluidamque corporis substantiam absumente, ne individui salus periclitaretur, alimentis jactura quotidie sarcienda, neve species non multiplicaretur conjugium insuper adhibendum fuit. Quem in finem Deus & appetitum hominibus insevit & sensus addidit, quorum impulsu congrua sectarentur noxiaque fugerent. Congruunt autem quæ appetitui & sensibus placent, nocent quæ displicent. Quare in iis quæ ad sanitatem & vitæ conservationem atque speciei propagationem pertinent non consulenda ratio, sed utique sensibus obtemperandum est, officio quippe suo strenue fungentibus ita ut corrup-
18. tio hominis nullibi minor appareat. || Quæ cum ita sint corporeis creaturis omnibus per naturam devinctum hærere corpus hominis quis inficiabitur, & præcipue iis quæ ad ipsius sustentationem faciunt? Sed creatu-

creaturæ iſtæ uti mutationibus & ipſæ ſunt obnoxiæ ita ſanitatem quoque varie afficere ac alterare poterunt, imprimis ſi qua priſtina earundem ſubſtantia immutata & corrupta eſt, vel aliunde acceſſerunt ad illam venenatæ particulæ quibus bona valetudo deſtruitur. Hac ſane ratione infectus aër cœlique intemperies coinquinat ſanguinem & ex elemento ſpirabili genitos ſpiritus animales, perinde atque adulteratus aut natura ſua impurus cibus & potus chylum reliquosque humores vitiat.
19. || Aër autem cæteraque alimenta vitam eatenus ſuſtentant, quatenus compoſita ſunt ex particulis ad fovendam fluidorum temperiem & conſervandam ſolidarum partium configurationem in corpore humano accommodatis. Quapropter cum hominum temperamenta varient, omnium palato non æque arrident eadem ciborum potuumque genera: quin ſæpe contingit ut quæ uni proſunt alteri noceant, nec virili ætati amplius ſapiant quæ placuerunt infantiæ. Et multi ſane melius valerent ſi in capiendo cibo & potu ſenſuum propriorum dictamen ſequerentur potius quam exemplum & conſuetudinem aliorum, vitarentque imprimis multiplicem illam eduliorum exquiſite præparatorum varietatem & hauſtus immanes potuum inebriantium. Quippe gulæ intemperantiam artes iſtæ magis produnt & defectionis nos arguunt, neutiquam ingenium ſedulitatemve commendant, quidquid oblatrent alij.
20. || Deinde ad ſanitatis conſervationem vitæque tutelam prodeſt etiam homini inditus à Deo motus & quies, ſomnus & vigiliæ, juxta conſtantem dierum ac noctium viciſſitudinem. Quamvis autem omnes ſenſu polleamus tanta tamen agilitate aut circumſpectione hodie nemo reperitur

quin aliquando ictu, casu, saltu aliisve injuriis externis oblæsus damnum accipiat aut à vehementi cursu, labore & exercitatione corporis lassescens ægrotet. Nimia enim commotio fluidam substantiam enormiter dissipat & exhaurit, partiumque solidarum robur fractis fibris enervat. Ex adverso torpescunt otio intempestivo & flaccescunt marcescuntque omnia. Somnus denique & ipse in vigilias pertinaces aut soporem degenerans morborum autor existit. Atque adeo quæ ad tuendam bonam valetudinem divino munere hominibus concessa fuerunt, si perperam nec sensibus congruenter adhibentur, in mor-
21. bum præcipitant. || Quin detrimentum etiam prospera valetudo sæpe capit in utero, antequam homo nascitur. Propter arctissimam enim matris cum embryone copulam & necessitudinem, licet animæ separatæ sint, fœtus tamen cum & fluida substantia materna victitet & præterea sentiat ea omnia quibus matris imaginatio ac sensus afficiuntur, fieri omnino potest ut in tenello corpore, dum prima vitæ stamina ducuntur, intemperiei morbi organicique pullulent, & in posteros quoque deriventur parentes torquentia
22. mala. || Sunt denique vitæ genera pro educationis, studiorum, professionum & opificiorum diversitate varia ac res aliæ inmuneræ, quæ valetudinem humanam confirmare aut immutare valent, de quibus animus non est in meditatione hac sigillatim & scrupulose disserere, quippe eo duntaxat collimante ut sanitatis morborumque natura & ortus in primis fontibus detegatur; quandoquidem & artis & medici rationalis intersit genuinas & veras, hoc est claras atque distinctas, valetudinis humanæ causas & fundamenta nosse, nec aliter agere aut judicare velle quam

naturæ

naturæ ordo & rerum evidentia permittit. Ne ergo effugium quærere videamur principiis iſtis ſimplicibus ac generalibus nixi ſingulorum morborum ægritudinumve rationes reddere petentibus neutiquam detrectamus, quas ſcriptis nunc mandare instituti

23. non eſt. || Jam colophonem addamus. Quo majorem anatomiæ peritiam medicus ſibi comparavit eo valetudinem hominum percurabit melius & concinnius, ſi cætera quoque in promtu habet ad faciendam medicinam neceſſaria, qualia ſunt imprimis chirurgia & pharmacia ſive Chemia, telorum quibus adverſa valetudo abigitur bina promtuaria. Tenendum vero & hoc, medicamenta non operari niſi ratione configurationis particularum ſuarum & motus, quem illis ſolutis materia ſubtilis imprimit. Imo pauxillum quoque veneni hominem ideo brevi tempore interimit, quia particulæ ejus acuminatæ & pernici motu præditæ maximam vim obtinent ocyus diſſolvendi fluidorum temperiem & vaſtandi univer-

24. ſam machinam. || *Manifeſtum igitur eſt valetudinis humanæ curatorem eum demum fore optimum qui experientia ſola non fretus ipſe præterea particularum configurationes cum in alimentis tum medicamentis ingenio ſubtili dignoſcit atque rimatur, ut ſciat num adhibita congruum an incongruum motum ſint in corpore paritura. Tantæ molis eſt ſcite curare humanam valetudinem. Vim autem ſibi inferre creduntur, quotquot mulierculis & medicaſtris valetudinem committentes intereunt; conſcientiam lædere, qui impoſtoribus agyrtis & circumforaneis auſcultant; honeſtatem floccifacere, qui miſſis medicis carnificem conſulunt; denique pietatem ejuraſſe, qui moto Acheronte diabolum aut maleferia-

tos

tos homines implorant. Quam vero rationem Deo reddent qui nulla ſcientia imbuti rem ſacram divinamque profanant, vel medici titulo ſuperbientes licet valetudinem tamen quam curandam aggrediuntur ignorant, & negotium tam arduum, quam quod eſt maxime, impuris manibus lucri quam ſalutis mortalium cupidiores tractare non erubeſcunt?

F I N I S.

